

УДК 349.2:331

DOI: 10.35432/tisb292023289259

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Байдюк Сергій Васильович

аспірант кафедри публічного управління та
регіоналістики

Національний університет «Одеська політехніка»

<https://orcid.org/0000-0002-6566-150X>

Як складова загальнодержавної політики, державна політика у сфері охорони праці має низку особливостей, зумовлених специфікою суспільних відносин у цій галузі та підходами до їх адміністративно-правового регулювання. Зокрема, особливості зумовлені галузевою специфікою та станом виробництва, рівнем зайнятості населення, підходами до розподілу праці, соціальними пріоритетами, потребами та ін.

Державна політика є відображенням (результатом) формування інтересів держави та суспільства, розвитку технологій, ринкових відносин та інших об'єктивних умов, що впливають або мають значення для забезпечення безпечних і здорових умов праці для осіб, які працюють. Отже, сучасна державна політика повинна вчасно реагувати на зміни у суспільстві і державі, бути орієнтована на практичні результати та включати стимулюючі, мотивуючі заходи адміністративно-правового регулювання, інноваційні управлінські технології. Усе це сприятиме забезпеченню належного рівня охорони праці, що, у свою чергу матиме позитивний вплив на підвищення рентабельності виробництва, рівня зайнятості та доходів населення, збільшення надходжень до державного бюджету, стимулювання супутніх галузей та інфраструктури.

В Україні, як і у багатьох розвинених країнах світу, забезпечення безпеки та охорони праці є однією з важливих державних функцій, реалізація яких здійснюється спеціальними державними органами. Незважаючи на складність внутрішніх та зовнішніх економічних та соціально-політичних умов, охорона праці була і залишається одним із головних напрямів державної політики, орієнтованих на сучасні та передові європейські моделі. Через призму загальнодержавної внутрішньої політики, охорона праці визначається у її ключових напрямках. Зокрема, що стосується засад внутрішньої політики у економічній сфері, охорона праці має безпосередній вплив на забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення високих темпів її зростання, забезпечення макроекономічної стабільності; розвиток внутрішнього ринку, підвищення ефективності його функціонування. У соціальній сфері – стосується забезпечення гарантованих Конституцією України прав і свобод громадян на основі впровадження європейських стандартів соціального захисту; трансформації державної політики у сфері зайнятості та ринку праці, у тому числі шляхом розвитку партнерства між роботодавцями і найманими працівниками, власниками підприємств, установ, організацій та професійними спілками; забезпечення державних гарантій щодо реалізації соціальних прав працівників підприємств, установ, організацій усіх форм власності [1].

У цьому контексті, як слушно зауважує Т. Стиценко, при становленні та удосконаленні ринкових механізмів в економіці все більше уваги з боку держави, її відповідних інститутів приділяється вирішенню проблем у сфері охорони праці - головної сфері діяльності людини. Інтереси як соціального, так і економічного розвитку, національної безпеки потребують створення відповідним ринковим співвідношенням умов формування, відтворення та розвитку робочої сили, які пов'язані безпосередньо з виробництвом або іншими сферами її використання та життєзабезпечення. Безпека праці є складовою частиною

системи економічної безпеки та соціально-економічної стабільності як на рівні держави, так і на рівні регіону та підприємства [3, с. 155].

Принципи державної політики у галузі охорони праці узгоджуються із головним завданням державного управління – забезпечення прав і свобод людини у ході практичного виконання законів та інших нормативно-правових актів.

Відповідно до ст. 4 Закону України «Про охорону праці», державна політика в галузі охорони праці визначається відповідно до Конституції України Верховною Радою України і спрямована на створення належних, безпечних і здорових умов праці, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням [5].

Згідно з законом [5], державна політика в галузі охорони праці базується на принципах:

- пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці;
- підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці;
- комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля;
- соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності;
- адаптації трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану;
- використання економічних методів управління охороною праці, участі держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залучення добровільних внесків та інших надходжень на ці цілі, отримання яких не суперечить законодавству;
- інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці;
- забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях;
- використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва [5].

Аналіз принципів державної політики у галузі охорони праці дає підстави вважати, що вони сформульовані через основні напрями загальнодержавної політики із урахуванням специфіки відповідної галузі.

В умовах війни реалізація принципів державної політики у галузі охорони праці стикається з низкою перешкод. Воєнна агресія РФ проти України та введення воєнного стану стали підставою для внесення низки змін у трудове законодавство, нормативні акти з охорони праці та інші закони й підзаконні акти, які реалізують принципи державної політики у сфері охорони праці [2].

Зокрема, згідно з Постановою КМУ від 13.03.2022 № 303, на період воєнного стану припинено проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду [6]. Разом з тим, за наявності загрози, що має негативний вплив на права, законні інтереси, життя та здоров'я людини, захист навколишнього природного середовища та забезпечення безпеки держави, а також для виконання міжнародних зобов'язань України протягом періоду воєнного стану дозволено здійснення позапланових заходів державного нагляду (контролю) на підставі рішень центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідних

сферах.

Крім цього, Постановою Кабінету Міністрів України від 20.01. 2023 № 59 внесено зміни до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві, які спрямовані на спрощення, врегулювання та удосконалення процедури розслідування нещасних випадків на період дії в Україні режиму воєнного стану [4].

Зокрема, у разі неможливості утворити комісію та провести розслідування через загрозу життю та здоров'ю членам комісії роботодавця та відповідний територіальний орган Держпраці збирають, фіксують та систематизують інформацію про нещасний випадок на виробництві, що надходить або стає відомою, з метою його подальшого розслідування після нормалізації ситуації.

Спрощений механізм розслідування нещасних випадків на виробництві дає змогу швидко проводити розслідування та створює відповідні умови для своєчасного та належного соціального захисту потерпілих.

Аналіз показав, що в умовах війни в Україні законодавство у сфері охорони праці поступово адаптується до ситуації, що скалася. Втім, існує потреба у більш детальному аналізі впливу воєнного стану на систему охорони праці і опрацюванні ефективних механізмів державного регулювання цієї сфери з метою забезпечення прав і свобод людини під час війни.

Список літератури

1. Ізуїта П.О. Правове регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки Дис. на здобут. наук. ступ. к.ю.н. Х.,2008. 177 с.
2. Лідньов А. Охорона праці під час воєнного стану. Служба охорони праці. URL: https://pro-op.com.ua/article/15904-okhorona-pratsi-pid-chas-voennogo-stanu#anc_1
3. Стиценко Т.Є. Системний підхід до інформаційного забезпечення охорони праці. Вісник ХНАДУ. Вип. 59. 2016. С. 155-157.
4. Про внесення змін до Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.01. 2023 № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 1.05.2023)
5. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 року № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 1.05.2023)
6. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: Постанова КМУ від 13.03.2022 № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 1.05.2023)